

Posudek oponenta disertační práce PhDr. Adriany Šmejkalové

„Zrcadlo reality v obrazech 19. a 20. století. Tvůrčí individualita versus chaos doby“

předkládané v roce 2018 na Ústavu pro dějin umění FF UK

Tématem disertační práce Adriany Šmejkalové je zobrazování a role snů ve vizuální kultuře. Autorka toto téma zpracovává v nebývale širokém rozsahu od doby Albrechta Dürera až k Marku Chagallovi. Hlavní zájem nicméně soustřeďuje na umělce 19. a 20. století, což odpovídá zaměření práce, deklarovanému jejím názvem.

V úvodu autorka na základě teorie Michela Foucaulta a Susan Parkman přichází s hlavní tezí, která determinuje její přístup ke zpracovávanému materiálu, totiž s tím, že sen a jeho vizualizace jsou podmíněny nejen individualitou snícího, ale i kulturně: obsahují určité obecné, či přímo univerzální symboly. Přirozeně by pak bylo možno tuto tezi rozvinout a zkoumat přímo poetiku zaznamenávaných snů a její kulturní či politickou podmíněnost, k čemuž se ostatně autorka na některých místech práce dostává.

V úvodu se zároveň objevují dvě slabiny, které se pak projevují v celé disertaci. První spočívá v ne vždy přesných, nebo domyšlených formulacích, jejichž obsah je pro čtenáře obtížně uchopitelný (za všechny větu „Na základě své psychiatrické praxe totiž [autorka] zjistila, že nejhorší noční můrou dnešních nemocných je pocit teroru, který je již bez obrazu, jenž pacient prožívá, aniž by ho mohl vizuálně symbolizovat“ – s. 3).

Druhý problém spočívá v nedostatečném definování cílů a smyslu celé práce, absence kritiky dosavadní literatury a v neposlední řadě vymezení metodologického přístupu, který je ve skutečnosti značně psychologizující a není zcela v harmonii s proklamovanými tezemi o kulturní podmíněnosti snu (zejména v kapitolách o Dalím a Chagallovi). Domnívám se, že tato nejasnost zapříčinila i to, že práci chybí smysluplný závěr. Mám-li parafrázovat nešťastně volená slova autorky, pak jí musím dát za pravdu, opravdu bych očekával, že autor „v závěru zhodnotí jednotlivé uvedené příklady snů v jednom celku“ (s. 177). Odkaz na společný zájem všech autorů „o dědictví otců“, není přesvědčivý. Práce tak působí jako *case studies*, zaměřené na několik autorů. Jejich výběr přitom autorka nedokáže příliš jasně vysvětlit: „Vybírala jsem především ty autory, kteří zažívali krajní meze řeky Léthé, a dávají najevo, že obdobný kód je pro kulturu špatný“ (s. 178).

Jednotlivé kapitoly jsou nicméně řazeny logicky a lze z nich během čtení vyexcerpovat určité obecnější informace, které se týkají mimo jiné vývoje výkladu snů. Jsou navíc podloženy bohatou, a více méně aktuální sekundární literaturou, s kterou se autorka detailně seznámila. Důležitým prvkem její práce jsou interpretace konkrétních výtvarných i literárních děl, které se sledovaným tématem souvisejí. Zde Šmejkalová prokazuje své schopnosti všimnout si důležitých detailů, ikonografických motivů i celkové struktury děl a z těchto prvků odvodit smysluplnou, byť někdy jednostrannou interpretaci. (Za vůbec nejlepší považuji kapitolu věnovanou Victoru Hugovi.) Slabší stránkou těchto výkladů je nadužívání citací v některých kapitolách a někdy příliš zkratkovité odkazy k archetypálním, nebo mytickým formám. Právě mýtu jsou věnovány poměrně obsáhlé pasáže a je otázkou, neodbíhají-li příliš od celkového zaměření práce (například v částech o Freudovi). Myslím, že by bylo na místě, kdyby autorka

vztah mýtu a snu teoretizovala, ať již s pomocí sémiologie (Roland Barthes), nebo jiné metody. Odkazy na mýty by pak byly srozumitelnější.

Je jasné, že výběr autorů nemohl pokrýt veškerou problematiku, která je s tématem spojena. Považuji ho nicméně za vhodný a reprezentativní, i když mi například chybí téma vztahu snu a politických utopií historických avantgard, které by se mimo jiné nabízelo ke zpracování v kapitole o Chagallovi v souvislosti s jeho zmiňovaným angažmá na Vysoké škole umění ve Vitebsku. Stejně tak by bylo možno zaměřit větší pozornost na populární výklady snů, přítomné v lidových snářích a na jejich vztah k vědeckému zkoumání (stručná zmínka je v kapitole o Freudovi).

Z výše řečeného vyplývá, že přiložená disertační práce Adriany Šmejkalové je do jisté míry problematická, avšak obsahuje celou řadu silných stránek, které jsou zmíněny výše. Splňuje požadavky kladené na disertační práci, a proto ji doporučuji k obhajobě. Předběžně autorku klasifikuji jako prospěla.

V Praze 10. 8. 2018

doc. PhDr. Tomáš Winter, Ph.D.